

Володимир Кучерук,
*доцент кафедри музично-практичної та виконавської підготовки
Волинського національного університету імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна.*

**СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК АМАТОРСЬКОГО
ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО ВИКОНАВСТВА ВОЛИНІ
(АНСАМБЛІ ТА ОРКЕСТРИ НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТІВ)
У 2-й ПОЛОВИНІ ХХ СТ.**

Ключові слова: аматорське виконавство, ансамблі й оркестри народних інструментів, огляди, конкурси та фестивалі колективів художньої самодіяльності, звітні концерти.

Музичне аматорське інструментальне мистецтво Волині у другій половині ХХ ст. було представлено не лише сольним виконавством, а й ансамблевим і оркестровим. Найбільш поширеними у волинському регіоні були інструментальні ансамблі та оркестри народних інструментів. Перші повоєнні музичні інструментальні гуртки були малочисельними й налічували лише 10–13 виконавців, згодом організовувались ансамблі й оркестри народних інструментів. Такі музичні колективи на початку 50-х рр. функціонували у Горохові, Турійську, Ківерцях, Торчині, Рожищах, Володимирі-Волинському, Луцьку [8; 9].

Також відновлювалася робота інструментальних ансамблів, створених ще у довоєнний період. Одним із таких був струнний ансамбль села Заболотці Іваничівського р-ну. Цей колектив, організований у 1934 р., після війни продовжив свою творчу діяльність. Основними музичними інструментами колективу були скрипки, цимбали, мандоліни, гітари [3].

Аматорське інструментальне виконавство Волині розвивалося набагато повільніше ніж хорове. Як у сільській місцевості, так й у містах хорові колективи переважали над інструментальними. Наприклад, у 1953 р. у Володимир-Волинському районі, де працювало 55 хорових гуртків, було лише 20 інструментальних [8]. Така перевага хорових колективів над інструментальними, на нашу думку, була зумовлена незадовільним забезпеченням колективів музичними інструментами та відсутністю відповідних фахівців. Проте, разом з розвитком культури загалом, розширенням мережі клубних закладів збільшувалась й кількість колективів інструментальної музики, підвищувався їх виконавський рівень. Невеликі інструментальні музичні колективи – спочатку гуртки, згодом ансамблі й оркестри організовувалися не лише у містах, а й у сільській місцевості. Помітних успіхів досягнув домровий оркестр с. Любитів Ковельського р-ну та оркестр народних інструментів села Заставне Володимир-Волинського р-ну. Ці аматорські колективи були активними учасниками культурно-мистецького життя краю, брали участь у фестивалях та оглядах-конкурсах художньої самодіяльності, звітних концертах у Луцьку та Києві [11; 12].

У 1966 р. на Волині було створено 34 нові музичні колективи, а у 1970 р. в області вже працювало 420 музичних колективів [13; 14].

Щодо інструментального складу оркестрів (ансамблів) народних інструментів, то вони склалися переважно з домрової, або з домрово-балалаєчної групи. Це зумовлено низкою причин. По-перше, аматорські музичні колективи змішаного типу, у яких поряд зі скрипками, мандолінами використовували домри й балалайки, які були поширеними на теренах волинського краю у довоєнний час. Крім цього, домрово-балалаєчні оркестри, або як їх ще називали оркестри «андреєвського типу» були надзвичайно популярними в той час у центральних і східних областях України. Це – самодіяльні оркестри народних інструментів, створені при заводах, клубах, які досягли досить високого рівня, а також професійні ансамблі й оркестри Миколаєва, Сум, Луганська, Києва, які активно концертували країною. Під впливом їхньої діяльності створення оркестрів народних інструментів в інших регіонах України стає масовим явищем [17].

Репертуар аматорських інструментальних колективів був різноманітним. Якщо у репертуарі сільських оркестрів переважали варіації на народні мелодії, то домровий оркестр Луцького державного педагогічного інституту мав значно ширший репертуар: танці, марші, варіації на народні теми, а також пісні й романси, які виконували у супроводі оркестру солісти-вокалісти [5; 9].

Яскраву сторінку в повоєнне музичне життя Волині, зокрема оркестрове виконавство, вписав Г. Сиротинський, випускник Одеської консерваторії. Він був першим викладачем на Волині по класу домри і не обмежувався викладацькою роботою. Захоплення оркестровою музикою й прагнення популяризувати її на Волині спонукали його до створення оркестру на зразок вищеназваного Миколаївського оркестру народних інструментів, учасником якого він був. Оркестр під керівництвом Г. Сиротинського став активним учасником культурно-мистецького життя краю, переможцем обласних і республіканських оглядів художньої самодіяльності, пропагандистом української і зарубіжної оркестрової музики [8; 15].

Розвиток аматорського інструментального виконавства й проблема забезпечення культосвітніх установ відповідними кадрами потребувала невідкладного вирішення. З цією метою з початку 50-х років організуються семінари і курси для підвищення професійного рівня керівників музичних гуртків, де проводились теоретичні і практичні заняття. Проведення курсів і семінарів із підвищення кваліфікації керівників художньої самодіяльності, а також публікації репертуарних збірників тощо позначилося на організації широкої мережі музичних колективів.

У контексті нашого дослідження підкреслимо, що важливим чинником розвитку інструментального виконавства став приїзд на Волинь професійних музикантів і викладачів (на початку 50-х р. було лише п'ять спеціалістів із вищою музичною освітою) [7]. Відкриття у 50-х рр. ХХ ст. мистецьких навчальних закладів (культурно-освітнього і музичного училищ), які стали осередками музичного професіоналізму регіону, дало змогу талановитій молоді отримувати повноцінну музичну освіту. Так, у Ківерцівському технікумі підготовки культосвітніх працівників (згодом Луцьке культосвітнє училище)

навчалися майбутній професії у творчих колективах – ансамблі й оркестри народних інструментів [6].

У другій половині ХХ ст. значно активізувалася діяльність існуючих колективів художньої самодіяльності й збільшилася кількість їх учасників, організовувалися нові музичні колективи, – все це дало змогу аматорському інструментальному виконавству піднятися на значно вищий щабель. У цей період закладено міцний ґрунт для подальшого розвитку аматорського мистецтва й традицій української народної творчості.

Активізації розвитку аматорського музичного мистецтва сприяли проведення місцевих оглядів й конкурсів колективів музичної самодіяльності. Республіканський огляд художньої самодіяльності (1951), якому передували районні, міські, обласні огляди (понад 600 тис. учасників), налічував 52 тис. самодіяльних артистів [18].

Республіканські огляди (або як їх раніше називали олімпіади) міцно утвердилися в практиці художньої самодіяльності. Оскільки такі огляди відбувалися через 2-3 роки, то з'явилася нова форма – звітні концерти тієї чи іншої області у Києві. Такі звіти вперше відбулися у 1962 р. (Волинь вперше звітувала у 1966 р). В процесі підготовки і проведення таких творчих звітів виявлялося багато яскравих мистецьких колективів. У заключному турі Республіканського огляду художньої самодіяльності, в якому брали участь й волинські колективи (всього 160 учасників), Міністерством культури УРСР відзначено Волинь у числі шести областей республіки за високий виконавський рівень колективів художньої самодіяльності [8; 11].

Крім оглядів художньої самодіяльності на розвиток інструментального виконавства краю позитивно вплинули й фестивалі самодіяльного мистецтва як районні, так і обласні й республіканські, які сприяли підвищенню професійного рівня вже існуючих музичних колективів, а також створенню нових колективів із залученням до них значної кількості аматорів сцени.

Створення курсів і студій по підвищенню кваліфікації керівників музичних колективів, публікації репертуарних збірників позначилося на організації широкої мережі інструментальних музичних колективів. В містах і селах, на фабриках і заводах створюються ансамблі й оркестри народних інструментів. Міцно утвердилися в практиці художньої самодіяльності такі форми масової музичної роботи, як «Свято пісні» і «Дні музики», завданням яких було охоплення населення музичним мистецтвом, виявлення їхніх творчих сил, популяризація української і світової музичної культури. У ці дні, крім концертних виступів, відбувалися лекції, доповіді на музичні теми, приурочувалися видання музичних творів, оголошувався конкурс на кращий музичний твір, самодіяльним колективам надавалася методична і творча допомога, поповнювався їхній репертуар [10].

Діяльність навчальних закладів культури і мистецтва на теренах Волині сприяла розвитку музичної культури загалом та інструментального виконавства зокрема. Випускники вищезазначених навчальних закладів створювали творчі колективи в дитячих музичних школах, самодіяльні ансамблі і оркестри народних інструментів в сільських клубах, будинках культури області, що

сприяло активізації інструментального виконавства в регіоні й підвищенню виконавського рівня музичних колективів.

Отже, у другій половині ХХ ст. інструментальне виконавство Волині помітно прогресує. Створення низки аматорських колективів, їхня активна концертно-виконавська діяльність, підвищення виконавського рівня музичних колективів шляхом організації і проведенням оглядів-конкурсів, диригентських курсів і семінарів, становлення та розвиток професійного оркестрового виконавства, розширення мережі музичних навчальних закладів, де проводилася підготовка відповідних фахівців, збагачення концертного репертуару, пропагування української та зарубіжної музики – все це сприяло активізації інструментального виконавства волинського краю.

Список використаних джерел

1. Волинський краєзнавчий музей (ВКМ), інв. № ДМ 6306.
2. ВКМ, інв. № ДМ 17515.
3. Гіщинська Р. Розвиток бандури на Волині : Луцьк : Надтир'я, 2005. 72 с.
4. Горошко А. П. Пісні народжені з любові : Луцьк : Надтир'я, 1998. 88 с.
5. Денисюк В. Т. Зачаровані мистецтвом : історико-краєзнавчий нарис : Луцьк : Ініціал-Надтир'я, 1997. 160 с.
6. Денисюк В. Т. Одержимі творчістю : Луцьк : Волин. обл. друк., 2004. 228 с.
7. Державний архів Волинської області (ДАВО), р-49, оп. 1, спр. 19.
8. ДАВО, р-592, оп. 1, спр. 13.
9. ДАВО, р-592, оп. 1, спр. 14.
10. ДАВО, р-592, оп. 1, спр. 62.
11. ДАВО, р-592, оп. 1, спр. 484.
12. ДАВО, р-592, оп. 1, спр. 559.
13. ДАВО, р-592, оп. 1, спр. 659.
14. ДАВО, р-592, оп. 1, спр. 852.
15. ДАВО, р-814, оп. 1, спр. 34.
16. ДАВО, р-923, оп. 1, спр. 104.
17. Кучерук Н. П. Активізація домрово-оркестрового виконавства на теренах Волині у другій половині ХХ ст. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. Вип. XII-XIII* : зб. наук. пр. / відпов. ред. М.Є. Станкевич : Івано-Франківськ, 2008. С. 246–250.
18. Носов Л. Музична самодіяльність Радянської України. Київ : Муз. Україна, 1968. 173 с.